**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

**УМАНСЬКИЙ НАЦІНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Кафедра економіки**

**ЗАТВЕРДЖЕНО**
на засіданні кафедри економіки
протокол № 1 від 31.08.2026 р.
_____ Алла ОСІПОВА

**ПОГОДЖЕНО**
Гарант освітньої програми «Економіка»
_____ Алла РЕВУЦЬКА
«31» 08 2026 р.

# РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

# АГРАРНА ЕКОНОМІКА

**Рівень вищої освіти:** другий (магістерський)

**Галузь знань:** С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини

**Спеціальність:** С1 Економіка та міжнародні економічні відносини

**Предметна спеціальність (спеціалізація):** С1.01 Економіка

**Освітня програма:** Економіка

**Факультет:** економіки, підприємництва та інформаційних технологій

**Умань – 2026**

Робоча програма освітнього компонента «Аграрна економіка» для здобувачів другого рівня вищої освіти спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини освітньої програми Економіка. Умань: УНУ, 2026. 31с.

**Розробник:**
Мудрак Руслан Петрович, професор кафедри економіки, доктор економічних наук, професор
Відомості про розгляд і затвердження наведено на титульній сторінці.

© Уманський національний університет, 2026
© Мудрак Р.П., 2026 рік

# 1. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

| Найменування показника | Форма здобуття освіти | | |
|---|---|---|---|
| | денна | дистанційна | заочна |
| Рівень вищої освіти: другий (магістерський) | Обов'язковий | Обов'язковий | Обов'язковий |
| Галузь знань: С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини | Рік підготовки: 1 | Рік підготовки: 1 | Рік підготовки: 1 |
| Спеціальність: С1 Економіка та міжнародні економічні відносини.<br>Предметна спеціальність (спеціалізація): С1.01 Економіка | Семестр: 1 | Семестр: 1 | Семестр: 1 |
| Кількість кредитів ЄКТС – 4<br>Загальна кількість годин – 120 | Лекції: 22 год. | Лекції: 6 год. | Лекції: 8 год. |
| Мова викладання: українська | Практичні / семінарські: 26 год. | Практичні / семінарські: 4 год.<br>Асинхронні: 10 год. | Практичні / семінарські: 8 год. |
| Пререквізити: дисципліни першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Мікроекономіка», «Державне регулювання економіки», «Правове регулювання економіки», «Економічна політика держави», «Економіка аграрного бізнесу» | Лабораторні: – | Лабораторні: – | Лабораторні: – |
| Постреквізити: ОК «Бізнес-планування та управління проєктами» | Самостійна робота: 72 год. | Самостійна робота: 100 год. | Самостійна робота: 104 год. |
| Індивідуальне завдання: не передбачено | Вид контролю: екзамен | Вид контролю: екзамен | Вид контролю: екзамен |

## 2. МЕТА, ПЕРЕДУМОВИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

**Мета освітнього компонента:** сформувати у студентів цілісний світогляд про теоретико-методичні основи функціонування й розвитку аграрної економіки, вміння проводити оцінку її ефективності, розуміти мету та обґрунтовувати способи реалізації державної аграрної політики.

**Передумови:** вивчення дисципліни «Аграрна економіка» передбачає попереднє опанування здобувачами курсів таких освітніх компонентів - «Мікроекономіка», «Державне регулювання економіки», «Правове регулювання економіки», «Економічна політика держави», «Економіка аграрного бізнесу».

**Результати навчання освітнього компонента** формулюються як здатність здобувача продемонструвати знання, уміння, навички і комунікацію після успішного завершення компонента. Освітній компонент є обов'язковим, тому в таблиці відтворено формулювання програмних результатів навчання чинної освітньо-професійної програми «Економіка», які він забезпечує.

| Шифр ПРН ОП | Результат навчання | Методи навчання | Методи / засоби оцінювання |
|---|---|---|---|
| ПРН2 | Розробляти, обґрунтовувати і приймати ефективні рішення з питань розвитку соціально-економічних систем та управління суб'єктами економічної діяльності | Лекції, практичні заняття, дискусія, індивідуальні консультації, самостійна робота (підготовка рефератів, есе) | Розкриття змісту пунктів плану практичного заняття. Відповіді на тематичні запитання та завдання. Тестування. Презентація реферату, есе. Екзамен. |
| ПРН11 | Визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, формувати та аналізувати моделі економічних систем та процесів | Лекції, дискусія, практичні заняття, індивідуальні консультації, дискусії, полеміка, самостійна робота (підготовка рефератів, есе) | Розкриття змісту пунктів плану практичного заняття. Відповіді на тематичні запитання та завдання. Всебічний розгляд проблемного питання у формі полеміки. Тестування. Презентація реферату, есе. Екзамен. |
| ПРН16 | Формулювати, аналізувати та приймати ефективні рішення у сфері агробізнесу в контексті сталого розвитку суспільства | Лекції, практичні заняття, дискусія, індивідуальні консультації, дискусії, полеміка, самостійна робота (підготовка рефератів, есе) | Розкриття змісту пунктів плану практичного заняття. Відповіді на тематичні запитання та завдання. Всебічний розгляд проблемного питання у формі полеміки. Тестування. Презентація реферату, есе. Екзамен. |
| ПРН17 | Вміти ідентифікувати основні взаємозв'язки та особливості функціонування аграрного бізнесу з урахуванням принципів сталого розвитку | Лекції, практичні заняття, дискусія, індивідуальні консультації, дискусії, полеміка, самостійна робота (підготовка рефератів, есе) | Розкриття змісту пунктів плану практичного заняття. Відповіді на тематичні запитання та завдання. Тестування. Презентація реферату, есе. Екзамен. |

## 3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

## ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ Й РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ

**Тема 1. Аграрний сектор економіки: суть та призначення**

Аграрна економіка як галузь суспільного виробництва, наука та навчальна дисципліна. Методи досліджень.

Історичні передумови розвитку землеробства на теренах сучасної України. Вчені-аграрники. Теорія фізичної економіки Подолинського С.А.

Валове виробництво агропродовольчої продукції. Частка сільського господарства у ВВП. Частка переробної промисловості у ВВП. Структура агропродовольчого експорту. Додана вартість. Зайнятість. Безробіття. Продовольча безпека. Енергетична безпека. Розвиток сільських територій.

**Тема 2. Теорія аграрного ринку**

Попит на аграрну продукцію та засоби аграрного виробництва.

Класифікація аграрної продукції: по кінцевому використанню; по способу виробництва. Споживчий попит на продовольчі пошукові товари, отримані за допомогою традиційного методу сільськогосподарського виробництва: раціональна поведінка; обмежена раціональна поведінка; імпульсивна або емоційна поведінка; звична поведінка; соціально-залежна поведінка. Примат економічної теорії попиту. Фактори попиту при раціональній поведінці. Концепція кривої попиту. Агрегування індивідуальних кривих попиту. Цінова еластичність попиту. Крива Енгеля. Співвідношення еластичності кількісного попиту по доходу і вартісного попиту. Співвідношення між різними видами еластичності. Споживчий попит на продовольчі товари традиційного сільськогосподарського виробництва у випадку експериментальних товарів і товарів за довірою. Споживчий попит на продовольчі товари, вироблені екологічно чистим способом. Попит на засоби виробництва сільськогосподарського походження: гранична продуктивність; співвідношення між кривими попиту на фактори виробництва окремого підприємства і агрегованою кривою попиту на фактори виробництва. Фактори попиту на засоби виробництва: зміна цін на продукцію; інтенсивність використання факторів виробництва та положення індивідуальних кривих попиту на ці фактори; технічний прогрес. Проблеми політики: інформаційні проблеми; розбіжність між приватною і суспільною граничною готовністю до купівлі; проблема попиту на екологічні блага; розбіжність між ринковою ціною і загальноекономічними тіньовими цінами; трансакційні витрати.

Пропозиція аграрної продукції.

Фактори пропозиції аграрної продукції. Концепція кривої пропозиції при максимізації прибутку: крива пропозиції, граничний прибуток, гранична виручка, граничні витрати, поріг виробництва, поріг рентабельності; пропозиція окремого підприємства і ринкова пропозиція; зворотна поведінка пропозиції виробників; зворотна реакція пропозиції на зниження цін на окремі види продукції збоку підприємств, які виробляють кілька видів товарів; зворотна реакція пропозиції на зниження рівня цін на аграрну продукцію; реакція сільськогосподарських підприємств на окремі коливання цін, у залежності від термінів і напрямку зміни цін. Аналіз еластичності: фактори еластичності пропозиції аграрної продукції; емпіричне визначення еластичності пропозиції. Фактори зміни пропозиції в часі. Проблеми політики: альтернативні

цілі; цільові обмеження; вплив обмежень на використання факторів виробництва; інформаційні витрати; обмеженість знань; трансакційні витрати; відхилення у виробництві.

Ціноутворення на аграрних ринках.

Класифікація ринків. Кількісна ознака. Якісні характеристики ринків: досконалі і недосконалі; організовані і неорганізовані; ринки з обмеженим або необмеженим доступом; вільні і регульовані ринки. Ціноутворення на продукцію і фактори виробництва в умовах досконалої конкуренції. Ціноутворення на продукцію і фактори виробництва в умовах монополії. Фактори відносних цін в умовах конкуренції: фактори співвідношення цін на продукцію; фактори взаємозв'язку між цінами виробника і споживача; фактори збільшення кількісної компоненти ринкової маржі та співвідношення цін споживача і виробника; фактори збільшення цінової компоненти ринкової маржі; фактори диференціації регіональних цін; фактори міжчасового зв'язку цін. Коливання цін на аграрну продукцію: циклічні коливання (принцип ехо, коливання пропозиції, кон'юнктурні коливання в аграрному секторі); випадкові коливання цін в аграрному секторі. Трансакційні витрати в ціноутворенні з точки зору продавця і покупця: затрати на пошук; затрати на переговори; затрати на контроль і забезпечення примусового виконання угоди. Оцінка цінового механізму як координуючого інструменту, альтернативні координуючі механізми: ціновий механізм і загальноекономічний оптимум при досконалій конкуренції; альтернативні механізми прийняття рішень (ринковий і ціновий механізм, демократія (голосування), координування індивідуальних рішень через переговори, ієрархія або бюрократія). Вплив дефіциту інформації на динаміку цін аграрної продукції: сезонна динаміка цін; річна динаміка цін.

**Тема 3. Розвиток національної продовольчої системи**

Продовольча система. Власне виробництво продовольчої сировини. Власна переробка продовольчої сировини. Фактори стійкого продовольчого виробництва. Імпорт продовольчої сировини. Імпорт продовольчих напівфабрикатів та готової продукції. Продовольчий ринок. Попит на продовольчі товари. Пропозиція продовольчих товарів. Конкурентна структура продовольчих ринків. Індекс споживчих цін на продовольчі товари.

Внутрішній та глобальний ланцюг вартості в аграрному виробництві: конкуренція за сільськогосподарську продукцію.

Продовольча безпека. Фізична доступність. Економічна доступність. Показники продовольчої безпеки. Самозабезпечення. Надмірний експорт сільськогосподарської продукції. Державні матеріальні резерви. Продовольча допомога. Адресна продовольча допомога. Громадські продовольчі комори. Громадські продовольчі кухні.

Інфраструктура продовольчих ринків і ланцюги постачання. Первинна логістика, елеваторне господарство, розподільчі центри, оптові та роздрібні ринки. Холодильні ланцюги та збереження продовольства. Особливості логістики швидкопсувних товарів. Технологічні вимоги та вплив на ціноутворення. Економіка втрат продовольства. Місце і причини втрат на етапах транспортування, зберігання та дистрибуції. Вплив логістичних збоїв на продовольчу безпеку та самозабезпечення адміністративних територій. Транспортні ризики та глобальні логістичні шоки. Вплив зовнішніх факторів на стабільність національної продовольчої системи.

## ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. АГРАРНА РЕФОРМА ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ

### Тема 4. Суть, необхідність проведення та головні етапи аграрної реформи

Командно-адміністративна економіка. Дореформене сільське господарство УРСР. Продовольча криза. Незадовільна мотивація праці. Безвідповідальність. Низька продуктивність праці. Надмірна ресурсоємність. Ринкова економіка. Аграрна реформа. Докорінне перетворення. Заходи: правові, економічні, технічні, організаційні. Новий земельний лад.

Перший етап 1990-1999рр. Земельний кодекс України від 18.02.1990р. Право володіння або оренди земель сільськогосподарського призначення. Постанова Верховної Ради України «Про земельну реформу» від 18.12.1990р. Формування юридичної бази перерозподілу земель та передачі їх у приватну й колективну власність. Закон України «Про селянське (фермерське) господарство» від 20.12.1991р. Формування юридичної бази для створення нових (приватних) організаційно-правових форм господарювання. Закон України «Про форми власності на землю» від 30.01.1992р. Формування юридичної бази для колективної і приватної власності на землю. Закон України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» від 14.02.1992р. Трансформація колгоспів у КСП. Паювання майна. Земельний кодекс України від 13.02.1992р. Право власності на землю. Указ Президента України «Про прискорення земельної реформи» від 10.11.1994р. Організаційні етапи приватизації земель. Сертифікати на земельний пай. Указ Президента України «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарських підприємств і організацій» від 08.08.1995р. Паювання землі. Імітація інституту справжнього власника. Формальний і реальний статус власників майнових та земельних паїв. Занепад виробництва. Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» від 17.04.1997р. Указ Президента України «Про захист прав власників земельних часток» від 21.04.1998р. Порядок обігу ріллі. Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» від 3 грудня 1999р. Перетворення КСП у нові організаційні форми господарювання ринкового типу. Право вільного виходу з КСП із земельними частками (паями) і майновими паями. Мінімальна орендна плата за земельну частку (пай). Право викупу земельних ділянок. Фермерські господарства. Приватно-орендні підприємства. Господарські товариства. Виробничі кооперативи. Формування інституту справжнього власника.

Другий етап 2000-2020рр. Указ Президента України «Про заходи щодо забезпечення формування та функціонування аграрного ринку» від 06.06.2000р. Формування інфраструктури аграрного ринку. Пункти заготівлі сільськогосподарської продукції. Оптово-продовольчі ринки. Кредитні спілки. Обслуговуючі кооперативи. Торгові доми. Аграрні біржі. Наказ Міністерства аграрної політики України «Про затвердження Порядку відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 20 липня 2000 р. №1148 «Про заходи щодо вдосконалення регулювання ринку зерна» від 11.08.2000р. Біржова фіксація агропродовольчого експорту. Закон України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років» від 18.01.2001р. Закон України «Про відчуження частки землі» від 18.01.2001р. Реальне розпаювання земельних ділянок. Перший мораторій на продаж землі (2001-2004рр.). Формування агрохолдингів. Земельний кодекс України від 25.10.2001р. Заборона ринку землі. Оренда, як безальтернативна форма розпорядження земельною власністю. Вихід українського агробізнесу на міжнародні фінансові ринки (кредит Міжнародної фінансової корпорації (IFC) для ПрАТ МХП (Миронівський хлібопродукт) 01.12.2003р.). Другий

мораторій на продаж землі (2004-2007рр.). Вихід українського агробізнесу на фондові біржі (публічне розміщення IPO: агрокорпорації «Укропродукт» на Лондонській фондовій біржі 01.01.2005р.; агрокомпанії «Астарта-Київ» та «Кернел» на Варшавській фондовій біржі 01.01.2006р.). Третій безстроковий мораторій на продаж землі (з 2007р.). Обмеження діють до завершення розробки законодавства про земельний кадастр і ринок ріллі. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004р. Закон України «Про кооперацію» від 10.07.2003р. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року» від 19.09.2007р. Закон України «Про державний земельний кадастр» від 07.07.2011р. Створення та функціонування Держгеокадастру. Оформлення актів приватної власності на земельні паї. Створення Державної продовольчо-зернової компанії. Запуск електронного Державного земельного кадастру 01.01.2013р. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року» від 17.10.2013р. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995-р «Про схвалення Концепції розвитку сільських територій». Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 липня 2017 р. № 489-р «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку сільських територій». Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1437-р «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року». Указ Президента України Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року (від 30 вересня 2019 року № 722/2019). Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2019 р. № 688-р «Про схвалення Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року. Національна економічна стратегія на період до 2030 року.

Ухвалення Верховною Радою України норми закону про виділення на державну підтримку аграріїв не менше 1% ВВП сільськогосподарської продукції (2016-2021рр.). «Земельний довідник України 2020». Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» №552-IX від 31.03.2020р.

Третій етап 2021-2024рр. Початок вільного продажу земель сільськогосподарського призначення з 1 липня 2021р. Обмеження на продаж до 2024р.

**Тема 5. Об'єктивна необхідність, форми та методи державного регулювання аграрної економіки**

Провали ринку. Екологічні збитки. Продовольча небезпека. Соціальна вразливість.

Нормативно-правові методи. Закони. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції» №985-IX від 05.11.2020р. Підзаконні акти: укази, постанови, декрети. Цільові комплексні програми.

Цінові методи регулювання. Регулювання цін: закупівельні, заставні, інтервенційні, закупівельні квоти. Державний матеріальний резерв. Компенсація відсоткової ставки. Дотації: на одиницю продукції, на 1 га угідь, на 1 гол. худоби. Компенсація витрат на закупівлю сільськогосподарської техніки, будівництво споруд, закладку багаторічних насаджень. Агролізинг. Податкові пільги. Прискорена амортизація. Компенсація витрат на сертифікацію. Експортні субсидії. Імпортні квоти. Імпортні мита: адвалерні, компенсаційні, антидемпінгові. Принцип ескалації імпортних тарифів.

Нецінові методи регулювання. Допомога: організаційна, консультативна, правова, освітньо-методична, технологічна. Ліцензування. Фіто-санітарні бар'єри. Ускладнення митних процедур. Заборона експорту. Заборона імпорту.

**Topic 5. Objective necessity, forms and methods of state regulation of the agrarian economy**

Market failures. Environmental damage. Food insecurity. Social vulnerability.

Regulatory and legal methods. Laws. The Law of Ukraine «On Amendments to Certain Laws of Ukraine on the Functioning of the State Agrarian Register and Improvement of State Support for Agricultural Producers» No. 985-IX of 05 November 2020. By-laws: decrees, resolutions, decrees. Targeted comprehensive programs.

Price regulation methods. Price regulation: purchase prices, pledge prices, intervention prices, purchase quotas. State material reserve. Interest rate compensation. Subsidies: per unit of output, per 1 hectare of land, per 1 head of livestock. Compensation of expenses for the purchase of agricultural machinery, construction of buildings, and planting of perennial crops. Agricultural leasing, tax benefits. Accelerated depreciation. Compensation for certification costs. Export subsidies. Import quotas. Import duties: ad valorem, countervailing, anti-dumping. The principle of escalation of import tariffs.

Non-price methods of regulation. Assistance: organizational, advisory, legal, educational and methodological, technological. Licensing. Phytosanitary barriers. Complication of customs procedures. Export ban. Prohibition of imports.

**Тема 6. Можливості та обмеження державного регулювання аграрної економіки в умовах міжнародної інтеграції України**

Угода про сільське господарство в системі угод СОТ. Сфера застосування Угоди про сільське господарство. Доступ до ринку: структура зобов'язань; тарифікація нетарифних заходів; зв'язування тарифів; рівень скорочення тарифів; тарифна квота та зобов'язання щодо поточного й мінімального доступу до ринку; спеціальні захисні положення Угоди про сільське господарство; розклади зобов'язань щодо доступу до ринку. Внутрішня підтримка: «жовта» скриня, «синя» скриня, «зелена» скриня; сукупний вимір підтримки; скорочення внутрішньої підтримки; винятки із зобов'язань по скороченню внутрішньої підтримки; інші положення щодо скорочення внутрішньої підтримки (*de minimis*, інвестиційні субсидії, субсидії на сільськогосподарську сировину, субсидії для сприяння диверсифікації); розклади скорочення внутрішньої підтримки. Експортні субсидії: зобов'язання щодо скорочення експортних субсидій; сфера застосування зобов'язань по скороченню експортних субсидій; гнучкість у виконанні зобов'язань по скороченню експортних субсидій; розклад зобов'язань по скороченню експортних субсидій. Інші положення Угоди: заборона або обмеження експорту продовольчих товарів; застосування компенсаційних мит; консультації і врегулювання суперечок; застосування положень Угоди щодо країн, які є чистими імпортерами продуктів харчування; комітет сільського господарства.

Дохійський раунд переговорів СОТ: питання сільського господарства. Дохійська декларація міністрів 2001 року. Переговори у Канкуні 2003 року. Переговори у Женеві 2004 року. Переговори у Гонконзі 2005 року. Переговори у Женеві 2006, 2008, 2011 роках. Дохійський раунд переговорів в 2012 році: 22 березня, 28 вересня, 16 листопада. Дохійський раунд переговорів в 2013 році: домовленості від 15 лютого, Дев'ята Міністерська конференція в Балі (Індонезія) в грудні 2013 року. Основні питання переговорів. Групи впливу: Група G-10, Група G-20, Група G-33, Група країн з малими та вразливими економіками (SVE), Група кра-

їн, що нещодавно приєднались до СОТ (RAM), Група АСР, Кернська група, Група Cotton-4, Африканська група, Група Азіатських країн-членів СОТ, що розвиваються, Група ЄС, Меркосур, Група найменш розвинутих країн, Група країн з перехідною економікою та низьким доходом, Група G-90, Група «тропічні продукти».

Протокол про приєднання України до Марракеської угоди про створення Світової організації торгівлі (м. Женева, 05.02.2008р.). Закон України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі» від 10.04.2008р. Внутрішня підтримка та експортні субсидії у сільськогосподарському секторі. Додаткові пояснення України стосовно класифікації товарів. Розклади.

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 27.06.2014. Додаток I-A Тарифний графік України. Продовження Додатка I-A Тарифний графік ЄС. Доповнення до Додатка I-A. Додаток I-C Графік скасування вивізного (експортного) мита. Додаток I-D Спеціальні заходи для вивізного (експортного) мита. Додаток IV Сфера дії. Додаток V Всеохоплююча стратегія імплементації глави IV (санітарні та фітосанітарні заходи). Додаток VI Список хвороб тварин і аквакультур та регламентованих шкідників, від яких території можуть бути визнані вільними. Додаток VII Регіоналізація/зонування, території, вільні від шкідників, та захищені зони. Додаток VIII Попереднє схвалення потужностей. Додаток XI Перевірки імпорту та оплата перевірок. Додаток XII Сертифікація.

Двосторонні угоди про вільну торгівлю.

**Тема 7. Діалектика сучасного агробізнесу та сталого розвитку суспільства**

Екологічні аспекти агробізнесу. Рівень розораності. Родючість. Відтворення ґрунтів. Мінеральні добрива. Органічні добрива. Скотарство. Кормова сівозміна. Сінокоси та пасовища. Багаторічні насадження. Вода. Використання хімічних засобів. Відходи. ГМО та біологічне різноманіття. Земельний кодекс. Державна екологічна інспекція.

Соціальні аспекти агробізнесу. Зайнятість сільського населення. Соціальна інфраструктура сільських територій. Джерела доступу сільських територіальних громад до фінансових ресурсів. Грантові проєкти. Безпечність та якість продовольства. Система аналізу небезпек і критичних точок контролю (Hazard Analysis Critical Control Point (HACCP). Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів.

Економічні аспекти агробізнесу. Багатоукладність. Господарська координація. Кооперація. Крафтове виробництво. Фермерські ринки. Додана вартість.

Неаграрний бізнес на сільських територіях. «Зелений» туризм. Оздоровчий туризм. Морський туризм. Пам’ятки архітектури та історичні місця. Річкове та ставкове рибництво. Заготівля лікарських рослин. Заготівля деревини. Ремісничі промисли. Бізнес у сфері надання побутових та культурних послуг. Транскордонне співробітництво.

## 4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

| Назви змістових модулів і тем | Денна форма | | | | Дистанційна форма | | | | | Заочна форма | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | Кількість годин | | | | | | | | | | | | |
| | усього | у тому числі | | | усього | у тому числі | | | | усього | у тому числі | | |
| | | л | п | с. р. | | л | п | а | с. р. | | л | п | с. р. |
| **Змістовий модуль 1. Теоретико-методичні та прикладні основи розвитку аграрної економіки** | | | | | | | | | | | | | |
| Тема 1. Аграрний сектор економіки: суть та призначення | 17 | 2 | 4 | 11 | 17 | 2 | - | 2 | 13 | 17 | 2 | 2 | 13 |
| Тема 2. Теорія аграрного ринку | 17 | 4 | 4 | 9 | 17 | 2 | - | 2 | 13 | 17 | 2 | - | 15 |
| Тема 3. Розвиток національної продовольчої системи | 17 | 2 | 2 | 13 | 17 | - | 2 | - | 15 | 17 | - | 2 | 15 |
| **Разом за змістовим модулем 1** | **51** | **8** | **10** | **33** | **51** | **4** | **2** | **4** | **41** | **51** | **4** | **4** | **43** |
| **Змістовий модуль 2. Аграрна реформа та державне регулювання аграрної економіки** | | | | | | | | | | | | | |
| Тема 4. Суть, необхідність проведення та головні етапи аграрної реформи*. | 18 | 4* | 4 | 10 | 18 | - | 2 | - | 16 | 18 | 2 | - | 16 |
| Тема 5. Об’єктивна необхідність, форми та методи державного регулювання аграрної економіки [Objective necessity, forms and methods of state regulation of the agrarian economy]** | 17 | 4 | 4 | 9 | 17 | - | - | 2 | 15 | 17 | - | 2 | 15 |
| Тема 6. Можливості та обмеження державного регулювання аграрної економіки в умовах міжнародної інтеграції України. | 17 | 4 | 4 | 9 | 17 | 2 | - | 2 | 13 | 17 | 2 | - | 15 |
| Тема 7. Діалектика сучасного агробізнесу та сталого розвитку суспільства | 17 | 2 | 4 | 11 | 17 | - | - | 2 | 15 | 17 | - | 2 | 15 |
| **Разом за змістовим модулем 2** | **69** | **14** | **16** | **39** | **69** | **2** | **2** | **6** | **59** | **69** | **4** | **4** | **61** |
| **Усього годин** | **120** | **22** | **26** | **72** | **120** | **6** | **4** | **10** | **100** | **120** | **8** | **8** | **104** |

* лекційне та практичне заняття проводяться на англійській мові;

** залучені стейкхолдери для спільного проведення аудиторних занять

## 5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Не передбачено.

## 6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

| Назва теми | Кількість годин | | |
|---|---|---|---|
| | денна форма | дистанційна форма | заочна форма |
| Тема 1. Аграрний сектор економіки: суть та призначення | 4 | - | 2 |
| Тема 2. Теорія аграрного ринку | 4 | - | - |
| Тема 3. Розвиток національної продовольчої системи | 2 | 2 | 2 |
| Тема 4. Суть, необхідність проведення та головні етапи аграрної реформи. | 4 | 2 | - |
| Тема 5. Об'єктивна необхідність, форми та методи державного регулювання аграрної економіки | 4 | - | 2 |
| Тема 6. Можливості та обмеження державного регулювання аграрної економіки в умовах міжнародної інтеграції України. | 4 | - | - |
| Тема 7. Діалектика сучасного агробізнесу та сталого розвитку суспільства | 4 | - | 2 |
| **Разом** | **26** | **4** | **8** |

## 6.1. ТЕМИ АСИНХРОННИХ ЗАНЯТЬ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ

| Назва теми | Кількість годин |
|---|---|
| Тема 1. Аграрний сектор економіки: суть та призначення | 2 |
| Тема 2. Теорія аграрного ринку | 2 |
| Тема 3. Розвиток національної продовольчої системи | - |
| Тема 4. Суть, необхідність проведення та головні етапи аграрної реформи. | - |
| Тема 5. Об'єктивна необхідність, форми та методи державного регулювання аграрної економіки | 2 |
| Тема 6. Можливості та обмеження державного регулювання аграрної економіки в умовах міжнародної інтеграції України. | 2 |
| Тема 7. Діалектика сучасного агробізнесу та сталого розвитку суспільства | 2 |
| **Разом** | **10** |

## 7. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

Не передбачено.

## 8. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота передбачає самостійне опанування студентами навчального матеріалу за тематикою змістових модулів, який не розглядався на лекціях та практичних заняттях.

| Тема | Завдання для самостійної роботи | Кількість годин | | |
|---|---|---|---|---|
| | | денна форма | дистанц. форма | заочна форма |
| Тема 1. Аграрний сектор економіки: суть та призначення | Історичні передумови розвитку землеробства на теренах сучасної України. Вчені-аграрники. Теорія фізичної економіки Подолинського С.А.<br>Додана вартість. Зайнятість. Безробіття. Продовольча безпека. Енергетична безпека. Розвиток сільських територій. | 11 | 13 | 13 |
| Тема 2. Теорія аграрного ринку | Примат економічної теорії попиту. Концепція кривої попиту. Агрегування індивідуальних кривих попиту. Цінова еластичність попиту. Крива Енгеля. Співвідношення еластичності кількісного попиту по доходу і вартісного попиту. Співвідношення між різними видами еластичності.<br>Проблеми політики: інформаційні проблеми; розбіжність між приватною і суспільною граничною готовністю до купівлі; проблема попиту на екологічні блага; розбіжність між ринковою ціною і загальноекономічними тіньовими цінами; трансакційні витрати.<br>Проблеми політики: альтернативні цілі; цільові обмеження; вплив обмежень на використання факторів виробництва; інформаційні витрати; обмеженість знань; трансакційні витрати; відхилення у виробництві.<br>Трансакційні витрати в ціноутворенні з точки зору продавця і покупця: затрати на пошук; затрати на переговори; затрати на контроль і забезпечення примусового виконання угоди. Оцінка цінового механізму як координуючого інструменту, альтернативні координуючі механізми: ціновий механізм і загальноекономічний оптимум при досконалій конкуренції; альтернативні механізми прийняття рішень (ринковий і ціновий механізм, демократія (голосування), координування індивідуальних рішень через переговори, ієрархія або бюрократія). Вплив дефіциту інформації на динаміку цін аграрної продукції: сезонна динаміка цін; річна дина- | 9 | 13 | 15 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | міка цін. | | | |
| Тема 3. Розвиток національної продовольчої системи | Попит на продовольчі товари. Пропозиція продовольчих товарів. Конкурентна структура продовольчих ринків. Індекс споживчих цін на продовольчі товари. Внутрішній та глобальний ланцюг вартості в аграрному виробництві: конкуренція за сільськогосподарську продукцію. Самозабезпечення. Надмірний експорт сільськогосподарської продукції. Державні матеріальні резерви. Продовольча допомога. Адресна продовольча допомога. Громадські продовольчі комори. Громадські продовольчі кухні. Особливості логістики швидкопсувних товарів. Технологічні вимоги та вплив на ціноутворення. Економіка втрат продовольства. Місце і причини втрат на етапах транспортування, зберігання та дистрибуції. Вплив логістичних збоїв на продовольчу безпеку та самозабезпечення адміністративних територій. Транспортні ризики та глобальні логістичні шоки. Вплив зовнішніх факторів на стабільність національної продовольчої системи. | 13 | 15 | 15 |
| Тема 4. Суть, необхідність проведення та головні етапи аграрної реформи | Незадовільна мотивація праці. Безвідповідальність. Докорінне перетворення. Земельний кодекс України від 18.02.1990р. Постанова Верховної Ради України «Про земельну реформу» від 18.12.1990р. Закон України «Про селянське (фермерське) господарство» від 20.12.1991р. Закон України «Про форми власності на землю» від 30.01.1992р. Формування юридичної бази для колективної і приватної власності на землю. Закон України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» від 14.02.1992р. Земельний кодекс України від 13.02.1992р. Указ Президента України «Про прискорення земельної реформи» від 10.11.1994р. Указ Президента України «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарських підприємств і організацій» від 08.08.1995р. Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» від 17.04.1997р. Указ Президента України «Про захист прав власників земельних часток» від 21.04.1998р. Указ Президента України | | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» від 3 грудня 1999р. Указ Президента України «Про заходи щодо забезпечення формування та функціонування аграрного ринку» від 06.06.2000р. Наказ Міністерства аграрної політики України «Про затвердження Порядку відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 20 липня 2000 р. №1148 «Про заходи щодо вдосконалення регулювання ринку зерна» від 11.08.2000р. Закон України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років» від 18.01.2001р. Закон України «Про відчуження частки землі» від 18.01.2001р. Земельний кодекс України від 25.10.2001р. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004р. Закон України «Про кооперацію» від 10.07.2003р. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року» від 19.09.2007р. Закон України «Про державний земельний кадастр» від 07.07.2011р. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року» від 17.10.2013р. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» №552-IX від 31.03.2020р. | | | |
| Тема 5. Об'єктивна необхідність, форми та методи державного регулювання аграрної економіки [Objective necessity, forms and methods of state regulation of the agrarian economy] | Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції» №985-IX від 05.11.2020р.<br>Law of Ukraine «On Amendments to Certain Laws of Ukraine on the Functioning of the State Agrarian Register and Improvement of State Support for Agric-?ltural Producers» No. 985-IX of 05 November 2020 | 9 | 15 | 15 |
| Тема 6. Можливості та обмеження державного регулювання аграрної економіки | Дохійська декларація міністрів 2001 року. Переговори у Канкуні 2003 року. Переговори у Женеві 2004 року. Переговори у Гонконзі 2005 року. Переговори у Женеві 2006, 2008, 2011 роках. Дохійський | 9 | 13 | 15 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| в умовах міжнародної інтеграції України | раунд переговорів в 2012 році: 22 березня, 28 вересня, 16 листопада. Дохійський раунд переговорів в 2013 році: домовленості від 15 лютого, Дев'ята Міністерська конференція в Балі (Індонезія) в грудні 2013 року. Групи впливу: Група G-10, Група G-20, Група G-33, Група країн з малими та вразливими економіками (SVE), Група країн, що нещодавно приєднались до СОТ (RAM), Група АСР, Кернська група, Група Cotton-4, Африканська група, Група Азіатських країнчленів СОТ, що розвиваються, Група ЄС, Меркосур, Група найменш розвинутих країн, Група країн з перехідною економікою та низьким доходом, Група G-90, Група «тропічні продукти». Закон України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі» від 10.04.2008р. Додаткові пояснення України стосовно класифікації товарів. Розклади.<br>Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 27.06.2014. Додаток IV Сфера дії. Додаток V Всеохоплююча стратегія імплементації глави IV (санітарні та фітосанітарні заходи). Додаток VI Список хвороб тварин і аквакультур та регламентованих шкідників, від яких території можуть бути визнані вільними. Додаток VII Регіоналізація/зонування, території, вільні від шкідників, та захищені зони. Додаток VIII Попереднє схвалення потужностей. Додаток XI Перевірки імпорту та оплата перевірок. Додаток XII Сертифікація. | | | |
| Тема 7. Діалектика сучасного агробізнесу та сталого розвитку суспільства | ГМО та біологічне різноманіття. Система аналізу небезпек і критичних точок контролю (Hazard Analysis Critical Control Point (HACCP).<br>Джерела доступу сільських територіальних громад до фінансових ресурсів. Грантові проєкти. | 11 | 15 | 15 |
| **Всього** | | **72** | **100** | **104** |

Самостійна робота передбачає виконання рефератів та есе рекомендована тематика яких може співпадати із завданнями для самостійної роботи, наведеним у попередній таблиці.

Тема реферату або есе може не співпадати із запропонованими у попередній таблиці, однак має бути пов'язана із змістовним спрямуванням відповідних тем.

Самостійна робота передбачає написання заявки на грантове фінансування проєкту розвитку сільської територіальної громади (див. «Методичні вказівки для виконання самостійної роботи з дисципліни «Аграрна економіка» здобувачами вищої освіти другого рівня спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини ОПП «Економіка» денної і дистанційної форми навчання»).

1) реферат має такий зміст:

Вступ

Простий план по темі

Висновки

Список використаної літератури, оформляється відповідно до ДСТУ 8302:2015 (зразок оформлення за адресою https://journal.udau.edu.ua/assets/files/docs/priklad-oformlennya-bibliografichnih-dzherel.pdf)

Виконується у вигляді друкованого тексту на папері формату А-4 обсягом від 4 до 8 сторінок. Шрифт: Times New Roman. Розмір шрифту – 14, звичайний. Вирівнювання тексту – по-ширині без пропусків і скорочень. Абзацний відступ – 10 мм. Міжрядковий інтервал – 1,5. Поля сторінки: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє і нижнє – по 20 мм. Реферат починається із титульної сторінки за встановленою формою (див. «Методичні вказівки для виконання самостійної роботи з дисципліни «Аграрна економіка» здобувачами вищої освіти другого рівня спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини ОПП «Економіка» денної, дистанційної і заочної форми навчання»).

2) есе – невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки та враження з конкретного приводу чи питання, і не претендує на вичерпне і визначальне трактування теми. На відміну від реферату, який адресується будь-якому слухачеві, есе – це ближче до репліки, що адресується підготовленому слухачу. Тобто людині чи групі людей, які вже мають уяву, про що йде мова. Власне, така «адресність» дозволяє автору есе зосередити увагу на розкритті нового змісту, а не нагромаджувати різними службовими деталями викладення матеріалу в письмовому форматі.

Інструкція із підготовки есе:

1. Виберіть тему твору. Вона повинна бути актуальною і мати практичну значимість для економічної науки.

2. Продумайте приблизний план роботи. Як правило, есе складається з короткого вступу, де розкривається сутність теми; основної частини, в якій викладаються думки вчених, політиків, чиновників, керівників підприємств, менеджерів, аналітиків тощо стосовно об'єкту дослідження; ставлення автора роботи до цих думок, а також висновки по темі проведеного дослідження. На останній сторінці есе вказуються використані літературні джерела.

3. Підберіть літературу для написання есе. Це можуть бути навчальні посібники з економіки, праці вчених з проблематики дослідження, періодичні друковані та Інтернет-видання, різні економічні огляди.

4. Відберіть необхідний матеріал. Різні точки зору експертів на обрану тему випишіть і відзначте порядок використання висловлювань в роботі.

5. Приступайте до оформлення. Не просто цитуйте висловлювання експертів, а викладайте свою думку на кожне з них. Не забудьте оформити висновки за результатами дослідження.

6. Перевірте, щоб вся використовувана література була актуальна в даний час. Навчальні посібники повинні бути не старші 8-10 років, публікації в періодичних виданнях - не старші 3-5 років. Вітаються посилання на праці економістів, які користуються авторитетом

на рівні міжнародної академічної спільноти. У такому випадку рік публікації праці авторитетного економіста не має обмежень. Йдеться саме про посилання на першоджерело – працю видатного вченого, а не посилання на автора, який посилається на працю видатного вченого. Список використаної літератури, оформляється відповідно до ДСТУ 8302:2015 (зразок оформлення за адресою https://journal.udau.edu.ua/assets/files/docs/priklad-oformlennya-bibliografichnih-dzherel.pdf.

7. При написанні есе кількість використаної літератури не обмежується, проте найбільшою цінністю есе є власні думки та висновки здобувача освіти по темі дослідження.

Есе виконується у вигляді друкованого тексту на папері формату А-4 обсягом від 9 до 30 сторінок. Шрифт: Times New Roman. Розмір шрифту – 14, звичайний. Вирівнювання тексту – по-ширині без пропусків і скорочень. Абзацний відступ – 10 мм. Міжрядковий інтервал – 1,5. Поля сторінки: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє і нижнє – по 20 мм. Есе починається із титульної сторінки за встановленою формою (див. «Методичні вказівки для виконання самостійної роботи з дисципліни «Аграрна економіка» здобувачами вищої освіти другого рівня спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини ОПП «Економіка» денної, дистанційної і заочної форми навчання»).

## 9. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Не передбачено.

## 10. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У рамках вивчення дисципліни передбачаються такі види занять:

- лекції. Опанування теоретичної, методичної та прикладної складової дисципліни – вивчення ключових понять, категорій, законів, явищ і процесів в агарному секторі економіки, аналіз ретроспективи та сучасного стану з метою обґрунтування заходів, спрямованих на забезпечення стійкого функціонування національного аграрного виробництва та вітчизняної продовольчої системи;

- практичні заняття. Усна відповідь на питання плану практичного заняття; ініціювання дискусії між доповідачем та аудиторією.

- полеміка. Проводиться в рамках практичних занять. Двоє студентів або дві групи студентів (якщо кількість студентів у групі дозволяє забезпечити і групову полеміку, і голосування для виявлення переможця), які погодилися взяти участь у обговоренні проблемного питання, проводять інтелектуальний поєдинок у формі полеміки (див. «Методичні вказівки для підготовки до практичних занять з дисципліни «Аграрна економіка» для здобувачів вищої освіти другого рівня спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини ОПП «Економіка» денної, дистанційної і заочної форми навчання»);

- самостійна робота. Підготовка рефератів та есе. Написання та захист контрольної роботи. Написання заявки на грантове фінансування проєкту розвитку сільської територіальної громади (за фактичними даними конкретної ТО).

## 11. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання здійснюється відповідно до «Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти, ліквідацію академічної заборгованості та оскарження результатів оцінювання в Уманському національному університеті». Форма підсумкового контролю – екзамен: до 70 балів здобувач отримує за поточне оцінювання і до 30 балів – за екзамен.

Обов'язковими є всі види робіт, наведені в таблиці 9.1. До екзамену допускається здобувач, який виконав установлені робочою програмою обов'язкові завдання та набрав за поточним оцінюванням не менше 35 балів. Завдання, не виконані з поважних причин, можуть бути подані в строк, визначений викладачем, але не пізніше останнього практичного заняття семестру. Роботи, подані після встановленого строку без поважних причин, оцінюються з урахуванням зниження до 20% максимального бала за відповідний вид роботи. Правила оцінювання доводяться до здобувачів на першому занятті та не змінюються ретроспективно.

## 11.1. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ЗА ФОРМОЮ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ «ЕКЗАМЕН»

**Денна форма**

| **Поточне оцінювання** | | | **Екзамен** | **Сума** |
|---|---|---|---|---|
| Вид роботи 1 | Вид роботи 2 | Вид роботи 3 | 30 | 100 |
| Модульний контроль результатів освоєння матеріалу змістових модулів у системі Moodle | Усна відповідь на питання плану практичного заняття. Дискусія між доповідачем та аудиторією. Полеміка. | Самостійна робота: підготовка рефератів та есе; написання заявки на грантове фінансування проєкту розвитку сільської територіальної громади | | |
| 20 | 26 | 24 | | |

**Дистанційна форма**

| **Поточне оцінювання** | | | | **Екзамен** | **Сума** |
|---|---|---|---|---|---|
| Вид роботи 1 | Вид роботи 2 | Вид роботи 3 | Вид роботи 4 | 30 | 100 |
| Модульний контроль результатів освоєння матеріалу змістових модулів у системі Moodle | Усна відповідь на питання плану практичного заняття. Дискусія між доповідачем та аудиторією. Полеміка. | Асинхронні заняття: виконання тестових завдань, розміщених у планах практичних занять для кожної теми у рубриці «завдання для самоперевірки» | Самостійна робота: підготовка рефератів та есе; написання заявки на грантове фінансування проєкту розвитку сільської територіальної громади | | |
| 20 | 6 | 15 | 29 | | |

**Заочна форма**

| **Поточне оцінювання** | | | **Екзамен** | **Сума** |
|---|---|---|---|---|
| Вид роботи 1 | Вид роботи 2 | Вид роботи 3 | 30 | 100 |
| Модульний контроль результатів освоєння матеріалу змістових модулів у системі Moodle | Усна відповідь на питання плану практичного заняття. Дискусія між доповідачем та аудиторією. Полеміка. | Самостійна робота: контрольна робота; написання заявки на грантове фінансування проєкту розвитку сільської територіальної громади | | |
| 20 | 12 | 38 | | |

## 11.4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

**Денна форма**

| Вид роботи | Критерії | Рівні виконання і показники | Максимальний бал |
|---|---|---|---|
| Модульний контроль результатів освоєння матеріалу змістових модулів у системі Moodle | Правильність відповіді | 90% правильних відповідей – 10 балів; 75-89% – 8 балів; 60-74% – 6 балів; 50-59% – 4 бали; ≤ 49% правильних відповідей – 0 балів. | За підсумком 2 модульних контролів - 20 |
| Усна відповідь на питання плану практичного заняття; дискусія між доповідачем та аудиторією.<br>Полеміка. | Логічна послідовність викладення матеріалу, повнота та правильність розкриття питання плану практичного заняття; правильність відповідей на поставлені запитання; використання теоретичних концепцій, методичних положень та достовірних фактів для аргументованого відстоювання власної точки зору; уміння поставити контрзапитання та виявити слабкість позиції опонента | «відмінно» – 2 бали; «добре» – 1,5 бали; «задовільно» – 1 бал. | За підсумком 2 змістових модулів - 26 |
| Самостійна робота: | | | |
| реферат, есе | Оформлення письмової роботи відповідно до вимог, обґрунтування актуальності теми, критичний підхід до думок дослідників щодо причин, наслідків та способів вирішення досліджуваної проблеми, обґрунтованість власної думки та спроможність вести дискусію | Оцінка «відмінно» ставиться за правильне оформлення, достатню обґрунтованість актуальності теми та критичний підхід до думок дослідників щодо причин, наслідків та способів вирішення досліджуваної проблеми, обґрунтованість власної думки та спроможність вести дискусію – 2 бали;<br>оцінка «добре» ставиться за правильне оформлення, достатню обґрунтованість актуальності теми та критичний підхід до думок дослідників щодо причин, наслідків та способів вирішення досліджуваної проблеми, обґрунтованість власної думки – 1,5 бала;<br>оцінка «задовільно» ставиться за правильне оформлення, достатню обґрунтованість актуальності теми та критичний підхід до думок дослідників щодо причин, наслідків та способів вирішення досліджуваної проблеми – 1 бал. | 24* |

| | | | |
|---|---|---|---|
| написання заявки на грантове фінансування проєкту розвитку сільської територіальної громади | Підготовка заявки на грантове фінансування проєкту розвитку конкретної сільської територіальної громади на основі фактичних даних. | Оцінка «відмінно» ставиться за правильне оформлення заявки, вільне володіння методикою розробки документу, наявність позитивного відгуку збоку голови сільської територіальної громади для якої така заявка була підготовлена – 24 бали; оцінка «добре» ставиться за правильне оформлення заявки, вільне володіння методикою розробки документу – 20 балів; оцінка «задовільно» ставиться за правильне оформлення заявки – 16 балів | |
| *бали за самостійну роботу отримуються при виборі виконання альтернативного завдання – або реферати (есе), або написання заявки на грантове фінансування проєкту розвитку сільської територіальної громади | | | |

**Дистанційна форма**

| Вид роботи | Критерії | Рівні виконання і показники | Максимальний бал |
|---|---|---|---|
| Модульний контроль результатів освоєння матеріалу змістових модулів у системі Moodle | Правильність відповіді | 90% правильних відповідей – 10 балів; 75-89% – 8 балів; 60-74% – 6 балів; 50-59% – 4 бали; ≤ 49% правильних відповідей – 0 балів. | За підсумком 2 модульних контролів - 20 |
| Усна відповідь на питання плану практичного заняття; дискусія між доповідачем та аудиторією | Логічна послідовність викладення матеріалу, повнота та правильність розкриття питання плану практичного заняття; правильність відповідей на поставлені запитання; використання теоретичних концепцій, методичних положень та достовірних фактів для аргументованого відстоювання власної точки зору; уміння поставити контрзапитання та виявити слабкість позиції опонента | «відмінно» – 3 бали; «добре» – 2 бали; «задовільно» – 1 бал. | За підсумком 2 змістових модулів - 6 |
| Асинхронні заняття | Правильність відповіді при виконання тестових завдань, розміщених у планах практичних занять для кожної теми у рубриці «завдання для самоперевірки». | 90% правильних відповідей – 3 бали; 75-89% – 2 бали; 60-74% – 1 бал; 50-59% – 0,5 бала; ≤ 49% правильних відповідей – 0 балів. | За підсумком 2 змістових модулів - 15 |
| Самостійна робота: | | | |

| | | | |
|---|---|---|---|
| контрольна робота | Оформлення письмової роботи відповідно до вимог; повний та всебічний опис досліджуваної проблеми, процесу, явища; критичний підхід до думок дослідників щодо причин, наслідків та способів вирішення досліджуваної проблеми; обґрунтованість власної думки та спроможність вести дискусію | Оцінка «відмінно/A» ставиться за правильне оформлення письмової роботи відповідно до вимог; повний та всебічний опис досліджуваної проблеми, процесу, явища; критичний підхід до думок дослідників щодо причин, наслідків та способів вирішення досліджуваної проблеми; обґрунтовність власної думки та спроможність вести дискусію – 29 балів.<br>Оцінка «добре/B» ставиться за правильне оформлення письмової роботи відповідно до вимог; повний та всебічний опис досліджуваної проблеми, процесу, явища; критичний підхід до думок дослідників щодо причин, наслідків та способів вирішення досліджуваної проблеми; обґрунтовність власної думки – 26 балів.<br>Оцінка «добре/C» ставиться за правильне оформлення письмової роботи відповідно до вимог; повний та всебічний опис досліджуваної проблеми, процесу, явища; критичний підхід до думок дослідників щодо причин, наслідків та способів вирішення досліджуваної проблеми – 23 бали.<br>Оцінка «задовільно/D» ставиться за незначні помилки у оформленні письмової роботи; повний та всебічний опис досліджуваної проблеми, процесу, явища – 20 балів.<br>Оцінка «задовільно/E» ставиться за незначні помилки у оформленні письмової роботи; опис досліджуваної проблеми, процесу, явища близький до повного – 17 балів. | 29* |
| написання заявки на грантове фінансування проєкту розвитку сільської територіальної громади | Підготовка заявки на грантове фінансування проєкту розвитку конкретної сільської територіальної громади на основі фактичних даних. | Оцінка «відмінно» ставиться за правильне оформлення заявки, вільне володіння методикою розробки документу, наявність позитивного відгуку збоку голови сільської територіальної громади для якої така заявка була підготовлена – 29 балів;<br>оцінка «добре» ставиться за правильне оформлення заявки, вільне володіння методикою розробки документу – 23 бали;<br>оцінка «задовільно» ставиться за правильне оформлення заявки – 17 балів. | |

*бали за самостійну роботу отримуються при виборі виконання альтернативного завдання – або контрольна робота, або написання заявки на грантове фінансування проєкту розвитку сільської територіальної громади

**Заочна форма**

| Вид роботи | Критерії | Рівні виконання і показники | Максимальний бал |
|---|---|---|---|
| Модульний контроль результатів освоєння матеріалу змістових модулів у системі Moodle | Правильність відповіді | 90% правильних відповідей – 10 балів; 75-89% – 8 балів; 60-74% – 6 балів; 50-59% – 4 бали; ≤ 49% правильних відповідей – 0 балів. | За підсумком 2 модульних контролів - 20 |
| Усна відповідь на питання плану практичного заняття; дискусія між доповідачем та аудиторією | Логічна послідовність викладення матеріалу, повнота та правильність розкриття питання плану практичного заняття; правильність відповідей на поставлені запитання; використання теоретичних концепцій, методичних положень та достовірних фактів для аргументованого відстоювання власної точки зору; уміння поставити контрзапитання та виявити слабкість позиції опонента | «відмінно» – 3 бали; «добре» – 2 бали; «задовільно» – 1 бал. | За підсумком 2 змістових модулів - 12 |
| Самостійна робота: | | | |

| | | | |
|---|---|---|---|
| контрольна робота | Оформлення письмової роботи відповідно до вимог; повний та всебічний опис досліджуваної проблеми, процесу, явища; критичний підхід до думок дослідників щодо причин, наслідків та способів вирішення досліджуваної проблеми; об-ґрунтованість власної думки та спроможність вести дискусію | Оцінка «відмінно/A» ставиться за правильне оформлення письмової роботи відповідно до вимог; повний та всебічний опис досліджуваної проблеми, процесу, явища; критичний підхід до думок дослідників щодо причин, наслідків та способів вирішення досліджуваної проблеми; об-ґрунтовність власної думки та спроможність вести дискусію – 38 балів.<br>Оцінка «добре/B» ставиться за правильне оформлення письмової роботи відповідно до вимог; повний та всебічний опис досліджуваної проблеми, процесу, явища; критичний підхід до думок дослідників щодо причин, наслідків та способів вирішення досліджуваної проблеми; об-ґрунтовність власної думки – 34 бали.<br>Оцінка «добре/C» ставиться за правильне оформлення письмової роботи відповідно до вимог; повний та всебічний опис досліджуваної проблеми, процесу, явища; критичний підхід до думок дослідників щодо причин, наслідків та способів вирішення досліджуваної проблеми – 30 балів.<br>Оцінка «задовільно/D» ставиться за незначні помилки у оформленні письмової роботи; повний та всебічний опис досліджуваної проблеми, процесу, явища – 26 балів.<br>Оцінка «задовільно/E» ставиться за незначні помилки у оформленні письмової роботи; опис досліджуваної проблеми, процесу, явища близький до повного – 22 бали. | 38* |

| | | | |
|---|---|---|---|
| написання заявки на грантове фінансування проєкту розвитку сільської територіальної громади | Підготовка заявки на грантове фінансування проєкту розвитку конкретної сільської територіальної громади на основі фактичних даних. | Оцінка «відмінно» ставиться за правильне оформлення заявки, вільне володіння методикою розробки документу, наявність позитивного відгуку збоку голови сільської територіальної громади для якої така заявка була підготовлена – 38 балів;<br>оцінка «добре» ставиться за правильне оформлення заявки, вільне володіння методикою розробки документу – 30 балів;<br>оцінка «задовільно» ставиться за правильне оформлення заявки – 22 бали | |
| *бали за самостійну роботу отримуються при виборі виконання альтернативного завдання – або контрольна робота, або написання заявки на грантове фінансування проєкту розвитку сільської територіальної громади | | | |

## 11.5. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

| Сума балів за всі види навчальної діяльності | Оцінка ЄКТС | Оцінка за національною шкалою для екзамену |
|---|---|---|
| 90–100 | A | відмінно |
| 82–89 | B | добре |
| 74–81 | C | добре |
| 64–73 | D | задовільно |
| 60–63 | E | задовільно |
| 35–59 | FX | незадовільно з можливістю повторного складання |
| 0–34 | F | незадовільно з обов’язковим повторним вивченням освітнього компонента |

## 12. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Під час вивчення освітнього компонента «Аграрна економіка» здобувачі самостійно виконують навчальні та контрольні завдання. Усі використані дані, нормативні документи, аналітичні матеріали та публікації мають бути належно зазначені з посиланням на джерело і дату доступу. Повторне використання власних раніше створених матеріалів допускається лише за умови декларування. Відповідальність за достовірність наведених фактів, даних, розрахунків, програмного коду, посилань і висновків несе здобувач незалежно від використаних цифрових інструментів.

Для кожної оцінюваної роботи режим використання технологій штучного інтелекту визначено в таблиці 10.1: А – використання заборонено; В – обмежено дозволено з декларуванням.

**12.1. Матриця використання технологій штучного інтелекту за видами оцінюваних робіт**

| Вид оцінюваної роботи | Режим | Правила використання технологій штучного інтелекту |
|---|---|---|
| Тестування за змістовими модулями | А | генеративний штучний інтелект заборонено |
| Усна відповідь на питання плану практичного заняття; дискусія між доповідачем та аудиторією.<br>Полеміка. | В | дозволено використовувати інструменти ШІ для підготовки до практичного заняття - пояснення понять, категорій, методів, теоретичних концепцій, формул, нормативних актів, наведення прикладів; дозволено використовувати ШІ для структурування та візуалізації матеріалу під час підготовки презентації чи полеміки; використання ШІ для підготовки презентації чи полеміки декларується |
| Реферат, есе | В | дозволено використовувати ШІ для пошуку ідей та генеру- |

| Вид оцінюваної роботи | Режим | Правила використання технологій штучного інтелекту |
|---|---|---|
| | | вання їх візуалізації, структурування підготовленого студентом тексту, перевірки правопису, форматування; підготовка тексту, пошук та використання статистичних даних, критична оцінка, формулювання власної думки, висновки виконуються здобувачем самостійно; використання ШІ декларується в усіх випадках крім технічного використання для стандартної перевірки правопису, форматування та транскрибування власного мовлення |
| Контрольна робота | В | дозволено використовувати ШІ для пошуку ідей та генерування їх візуалізації, структурування підготовленого студентом тексту, перевірки правопису, форматування; підготовка тексту, пошук та використання статистичних даних, критична оцінка, формулювання власної думки, висновки виконуються здобувачем самостійно; використання ШІ декларується в усіх випадках крім технічного використання для стандартної перевірки правопису, форматування та транскрибування власного мовлення |
| Написання заявки на грантове фінансування проєкту розвитку сільської територіальної громади | В | дозволено використовувати ШІ для пошуку ідей та генерування їх візуалізації, ознайомлення із наявним досвідом написання заявок, структурування підготовленого студентом тексту, перевірки правопису, форматування; використання ШІ декларується в усіх випадках крім технічного використання для стандартної перевірки правопису, форматування та транскрибування власного мовлення |
| Екзамен | А | генеративний штучний інтелект заборонено |

У разі обмежено дозволеного використання технологій штучного інтелекту здобувач зазначає назву використаної системи, мету застосування, етапи роботи, характер отриманої допомоги та спосіб перевірки результату. За вимогою викладача до декларації додаються промпти, чернетки або історія змін файлу. Технічне використання цифрових засобів для перевірки правопису, форматування або забезпечення доступності не потребує декларування, якщо воно не змінює зміст роботи.

**Зразок декларації:**

ДЕКЛАРАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Автор (прізвище, ім’я, по батькові) _____

Назва роботи / завдання _____

Освітній компонент / проєкт / вид діяльності _____

Назва системи, постачальник, версія (за наявності), дата використання _____

Мета використання _____

Етапи роботи та характер допомоги системи _____

Орієнтовний обсяг матеріалу, згенерованого або опрацьованого системою _____

Спосіб перевірки фактів, джерел, обчислень, коду та інших результатів _____

Відомості про промпти, журнали або місце їх зберігання, якщо це вимагається _____

Підтверджую, що зазначив(ла) всі істотні способи використання технологій штучного інтелекту, особисто перевірив(ла) отримані результати, не включав(ла) вигаданих джерел або даних та несу відповідальність за остаточний зміст роботи. _____

Дата _____

Підпис _____

Забороняється вводити до зовнішніх систем персональні дані інших осіб, конфіденційну або службову інформацію підприємств, матеріали оцінювання, неопубліковані роботи та інші дані з обмеженим доступом. Для підтвердження самостійності виконання роботи викладач може запропонувати здобувачу усно пояснити джерела даних, методику аналізу, порядок виконання розрахунків, логіку побудови моделі або власний внесок у підготовлений результат. Результат автоматизованого визначення використання штучного інтелекту не є самостійним і достатнім доказом порушення академічної доброчесності.

Застосовуються Положення про систему забезпечення академічної доброчесності в УНУ, Політика відповідального впровадження та використання технологій штучного інтелекту та інші локальні нормативні акти Університету.

## 13. МЕТОДИЧНЕ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

**Навчально-методичні матеріали:**

1. Методичні вказівки для підготовки до практичних занять з дисципліни «Аграрна економіка» для здобувачів вищої освіти другого рівня спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини ОПП «Економіка» денної і дистанційної форми. Умань: Уманський НУ, 2026.

2. Методичні вказівки для виконання самостійної роботи з дисципліни «Аграрна економіка» здобувачами вищої освіти другого рівня спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини ОПП «Економіка» денної і дистанційної форми. Умань: Уманський НУ, 2026.

**Електронний навчальний курс:**

Електронний курс «Аграрна економіка» в Moodle: https://moodle.udau.edu.ua/course/view.php?id=1421

## 12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

**Основна:**

1. Економіка сільського господарства: Навчальний посібник / С. М. Рогач, Н. М. Сулима, Т. А. Гуцул, Л. В. Ярема. Київ: ЦП «Компринт», 2018. 517 с.

2. Economics of world agriculture : навч. посіб. [О. Faichuk, I. Mischenko]. Київ: ЦП «Компринт», 2012. 324 с. ISBN 978-966-2719-05-5

3. Оцінка стану агросфери сільських населених пунктів за показниками сталого розвитку : Монографія. / Прищепа А.М., Клименко О.М., Клименко Л.В. Рівне: Національний університет водного господарства та природокористування, 2016. 209с.

4. Шпильова Ю.Б. Сталий розвиток сільських територій України в умовах децентралізації влади. К.: ПрофКнига, 2019. 308с.

5. Аграрна економіка : навч. посіб. / В. Я. Білоножко, І.І. Мостов'як, В. П. Карпенко, С. П. Полторецький, А. П. Березовський; за ред. В. Я. Білоножка. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2016. 418 с. І8ВК 978-966-304-166-7

6. Ульріх Кьостер. Основи аналізу аграрного ринку / Наук. ред. пер. О. Нів'євський. К.: Видавництво АДЕФ-Україна, 2012. 486с. ISBN 978-966-187-155-6

7. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник / В. Г. Андрійчук. К. : КНЕУ, 2013. 779 с.

8. Аграрна економіка : Фермер. Професійний рівень [під ред. Хорст Лохнер, Йоханнес Бреккер] / пер. Оксана Іваненко, Оксана Березняк, Інна Лазоренко. К.: Університетська книга, 2014. 606с. ISBN 978-966-680-718-5

9. Осика С.Г., Пятницький В.Т. Світова організація торгівлі, 2-ге видання, перероблене і доповнене. К.: «К.І.С.», 2004. 516с. ISBN 966-8039-32-7

10. Закон України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі». *Голос України*, 2008, №76.

11. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 27.06.2014. *Офіційний вісник України*, 2014, №75. С. 83.

12. Сакаль О.В. Інституціональні трансформації у сфері землекористування. К.: Проф-Книга, 2018. 478с.

13. Григор'єва Х.А. Державна підтримка сільського господарства України: проблеми правового забезпечення : монографія. К.: Гельветика, 2019. 596с.

14. Мазур К.В., Кубай О.Г. М 13 Менеджмент аграрного підприємства : навч. посібник. Вінниця : ТВОРИ, 2020. 284 с.

15. Долинська М. С., Заболотна Н. Я., Марич Х. М. Аграрне право: навчальний посібник. Львів: Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 2020. 252 с.

16. Аграрне право : Підручник; за ред. А.М. Статівки. К.: Право, 2021. 416с.

17. Кваша С.М., Діброва А.Д., Нів'євський О.В., Мартишев П.А. Аграрна політика : навчальний посібник. Київ: НУБіП, 2022. 316с.

18. Юхименко П., Шуст О. Аграрна економічна політика : Підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2023. 554с.

19. Пахуча Е.В. Маркетинг в агрохарчовій системі: конспект лекцій для здобувачів другого (магістерського) рівня спеціальності 075 «Маркетинг». Державний біотехнологічний університет. Х., 2023. 93 с. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/4451/3/075_MARKETING_AGRO-FOOD_22.pdf

**Додаткова:**

20. Мудрак Р.П. Економічна доступність продовольства в умовах російсько-української війни. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2022. Випуск 100. Частина 2. С. 43-55.

21. Мудрак Р.П. Вплив російсько-української війни на глобальне та внутрішнє продовольче забезпечення. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 3. С. 294-298.

22. Mudrak R., Lagodiienko V., Kordzaia, N. Industry Structure of Agri-Food Production and Consumer Food Price Index. *Scientific Horizons*. 2022. Том 25. No7. P. 90-100.

23. Мудрак Р.П., Лагодієнко В.В., Демченко О.В. Економічна складова сталого розвитку сільського господарства України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва.* 2022. Випуск 101. Частина 2. С. 141-152.

24. Мудрак Р.П., Лагодієнко В.В., Демченко О.В. Проблеми реалізації концепції сталого розвитку в аграрному секторі економіки України. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 3. С. 204-213. DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-3-28

25. Мудрак Р.П., Грабек Я.А. Глобальні ланцюги вартості у виробництві продовольства та місце України в них. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2023. Випуск 103. Частина 2. С. 16-29. DOI: 10.32782/2415-8240-2023-103-2-16-29

26. Мудрак Р.П. Розподіл української зернової продукції між внутрішнім та зовнішнім ринком: стан, причини та наслідки. *Економіка харчової промисловості*. 2023. Том 15. Випуск 3. С. 3-12. https://doi.org/10.15673/fie.v15i3.2743

27. Мудрак Р.П. Інвестиційне забезпечення сталого аграрного виробництва України: стан та ключові ризики [Електронний ресурс]. *Ефективна економіка*. 2024. № 1. http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.1.10

28. Мудрак Р., Лагодієнко В., Осіпова А., Фротер О., Соколюк, К. Концепція продовольчої безпеки: теорія і українська практика. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice.* 2024. Том1. № 54. С. 452-470. https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.54.2024.4194

29. Мудрак Р.П., Андрусяк Н.О. Ризики соціальної сталості аграрного виробництва України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2024. Випуск 104. Частина 2. С. 116-131. DOI: 10.32782/2415-8240-2024-104-2-116-131

30. Мудрак Р., Лагодієнко В., Осіпова А., Фротер О., Власюк С. Програма додаткової продовольчої допомоги (SNAP): досвід США та перспективи застосування в Україні. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2025. Том2. № 61. С. 337-355. DOI:10.55643/fcaptp.2.61.2025.4685

31. Мудрак Р.П. Інвестиційне забезпечення харчової промисловості України. Food Industry Economics. 2025. Том 17. №1. С. 54-61. https://doi.org/10.15673/fie.v17i1.3104

32. Мудрак Р.П. Молокопродуктовий підкомплекс України: стан і перспективи розвитку. *Збірник наукових праць Уманського національного університету.* 2025. Випуск 107. Частина 2. С. 296-305. DOI: 10.32782/2415-8240-2025-107-2-296-305

33. Мудрак Р. П., Смолій Л. В. Зовнішня торгівля України: головні проблеми та способи їх вирішення. *Український журнал прикладної економіки та техніки.* 2026. Том 11. № 3. С. 307-314. DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2026-3-55

## 15. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Сайт Державної служби статистики України: https://stat.gov.ua/
2. Сайт Кабінету Міністрів України: www.kmu.gov.ua
3. Сайт статистичного органу ЄС https://ec.europa.eu/eurostat/data/database
4. Сайт Організації економічного співробітництва та розвитку https://stats.oecd.org/
5. Сайт Світового банку https://www.worldbank.org/
6. Сайт Міжнародного валютного фонду https://www.imf.org/external/index.htm
7. Сайт Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН http://www.fao.org/home/en/

## 16. ВИЗНАННЯ ТА ПЕРЕЗАРАХУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Визнання та перезарахування результатів навчання з освітнього компонента «Макроекономіка» або окремих його елементів здійснюється відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті (https://www.udau.edu.ua/ua/file/MP4L), та Положення про академічну мобільність учасників освітнього процесу УНУ.

Здобувачі мають право на визнання результатів навчання, здобутих у неформальній та інформальній освіті, в обсязі, що загалом не перевищує 25% освітньої програми. Визнання здійснюється за заявою здобувача на підставі поданих підтвердних документів і співбесіди або виконання контрольних завдань, які дають змогу встановити досягнення результатів навчання, визначених розділом 2 цієї робочої програми.

Результати навчання, здобуті за програмами академічної мобільності в інших закладах вищої освіти, визнаються на підставі академічної довідки або сертифіката з урахуванням обсягу в кредитах ЄКТС та відповідності результатів навчання.

## 17. ВІДОМОСТІ ПРО ПЕРЕГЛЯД І ЗМІНИ

| Навчальний рік | Дата перегляду | Короткий зміст змін / підстава |
|---|---|---|
| 2026–2027 | 31.08.2026 | 1. Робочу програму переоформлено за типовою формою Додатка А до Положення про методичне забезпечення освітнього процесу в Уманському національному університеті (схвалено Вченою радою УНУ 11.08.2026, протокол № 17).<br>2. Приведено у відповідність до навчального плану окремі параметри освітнього компонента: денна форма - 26 годин лекцій, 22 години практичних занять, 72 години самостійної роботи; дистанційна форма – 6 годин лекцій, 4 години практичних занять, 10 годин асинхронних занять, 100 годин самостійної |

| Навчальний рік | Дата перегляду | Короткий зміст змін / підстава |
|---|---|---|
| | | роботи; заочна форма – 8 годин лекцій, 8 годин практичних занять, 104 години самостійної роботи.<br>3. Запроваджено результатоорієнтовану систему оцінювання з прив'язкою кожної оцінюваної роботи до програмних результатів навчання та критеріїв.<br>4. Уведено розділ «Академічна доброчесність та використання технологій штучного інтелекту» з матрицею режимів використання ШІ за видами робіт.<br>5. Оновлено перелік рекомендованих джерел та інформаційних ресурсів. |